Вісник

Полтавської державної аграрної академії

2-3

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО

ВЕТЕРИНАРНА МЕДИЦИНА ТА ТВАРИННИЦТВО

ЕКОНОМІКА

2002

Вісник

ПОЛТАВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АГРАРНОЇ АКАДЕМІЇ

2-3'2002

Матеріали друкуються мовами оригіналів – українською та російською

Науково-виробничий, фаховий журнал

Видається з грудня 1998 року

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

В. М. Писаренко,
головний редактор
М. М. Опара,
заступник головного редактора
В. М. Самородов,
заступник головного редактора
П. В. Писаренко,
відповідальний секретар
Редакційна колегія з галузі «Сільське господарство»:
М. Д. Березовський,
доктор сільськогосподарських наук, член-кор. УААН
Г. П. Жемела,
доктор сільськогосподарських наук
М. Т. Ноздрін,
доктор сільськогосподарських наук
В. М. Писаренко,
доктор сільськогосподарських наук
В. П. Рибалко,
доктор сільськогосподарських наук, академік УААН
І. С. Трончук,
доктор сільськогосподарських наук
М. М. Чекалін,
доктор біологічних наук
Редакційна колегія з галузі «Ветеринарна медицина»:
В. П. Бердник,
доктор ветеринарних наук
П. П. Герцен,
доктор ветеринарних наук
А. М. Головко,
доктор ветеринарних наук
В. Й. Іздепський,
доктор ветеринарних наук
А. Ф. Каришева,
доктор ветеринарних наук
Редакційна колегія з галузі «Економіка»:
С. С. Бакай,
доктор економічних наук
В. В. Гришко,
доктор економічних наук
А. Т. Опря,
доктор економічних наук
В. І. Перебийніс,
доктор економічних наук
В. М. Рабштина,
доктор економічних наук

EDITORIAL BOARD:

V. Pysarenko,
editor-in-chief
N. Opara,
deputy editor-in-chief
V. Samorodov,
deputy editor-in-chief
P. Pysarenko,
executive secretary

N. Berezovsky

G. Gemela

M. Nozdrin

V. Pysarenko

V. Rybalko

I. Tronchuk

M. Chekalin

V. Berdnyk

P. Hertsen

A. Golovko

V. Izdepsky

A. Karisheva

S. Bakai

V. Gryshko

A. Oprya

V. Perebyynis

V. Rabshtyna

**Науково-виробничий,
фаховий журнал
2002, № 2-3 (21-22)**

ВІСНИК ПОЛТАВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АГРАРНОЇ АКАДЕМІЇ

❁ ❁ ❁

NEWS OF THE POLTAVA STATE AGRARIAN ACADEMY

**ЗАСНОВНИК –
Полтавська державна
аграрна академія**

Затверджено ВАК України як фахове видання з сільськогосподарських, економічних та ветеринарних наук, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук.

Журнал підписано до друку за рекомендацією вченої ради Полтавської державної аграрної академії (протокол № 9 від 6 березня 2002 р.)

Точка зору редколегії не завжди збігається з позицією авторів.

Адреса редакції:
36003, м. Полтава,
вул. Сковороди, 1/3,
Полтавська державна
аграрна академія,
наукова частина,
тел. 2-26-19.

Свідоцтво про державну реєстрацію
ПЛ № 295 від 10. 12. 1998.
Тираж – 300 примірників.
Ціна – договірна.
Розповсюдження через роздріб.

Підписано до друку 4 червня 2002 р.

Видавець – «Видавництво «Терra»:
36003, м. Полтава,
вул. Сковороди, 1/3,
тел. 2-29-94.

© «Вісник Полтавської державної аграрної академії», 2002

ЗМІСТ

Романюк В. Л., Камінська Л. П.	Морфофункціональна характеристика щитовидної залози у корів з неблагополучного по зобу господарства Рівненщини	*82*
Вячевский С. С.	Распространенность задержания плодных оболочек у коров частного сектора и эффективность их лечения	*85*
Грицик О. Б.	Парафіляріоз коней: гематологічні та імунологічні показники	*86*
Панасова Т. Г, Бідний І. Д.	Стан деяких показників імунологічного захисту організму собак при параанальному аденіті	*88*
Пономаренко А. Н., Головкина Л. П., Прохорятова Е. В., Пономаренко О. В., Волкова В. В.	Новый препарат для лечения арахнозов собак	*90*
Сілін Д. С.	Вплив екзогенного меланіну на реактивність очей тварин-альбіносів	*91*
Ярошенко І. В.	Порівняльна оцінка дії нейролептанальгетиків (медетомідін (домітор) і рометар) на клініко-фізіологічні показники у собак при хірургічних операціях	*93*
Нікітченко Н. Т.	Екологічні аспекти боротьби з кровосисними паразитами свійських тварин	*95*
Замазій М. Д.	Обмін загального білка між кров'ю та молочною залозою корів-первісток в першу стадію лактації залежно від рівня живлення	*98*
Лысенко С. Е.	Некоторые показатели качества молока при субклиническом мастите коров	*100*
Висланько О. О.	Ефективність використання кормів свинями різних генотипів	*102*
Саприкін В. А.	Перетравність поживних речовин при згодовуванні свиноматкам раціонів з різною концентрацією марганцю в сухій речовині	*104*
	ЕКОНОМІКА	
Бакай С. С., Пантелеймоненко А.О.	Основи теорії і практики сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. *Перше повідомлення*	*106*
Опря А. Т.	Методологічні аспекти використання статистичних групувань в економіко-аналітичних розрахунках	*111*
	СТОРІНКА МОЛОДОГО ВЧЕНОГО	
Єремко Л. С.	Ефективність вирощування середньоранніх та середньостиглих гібридів кукурудзи в умовах зрошення Присивашшя	*115*
Слюсар С. М.	Економічна та енергетична ефективність комбінованого використання багаторічних трав	*117*
Вовк Н. В., Шевкопляс В. Н.	Використання відходів сільського господарства для культивування гливи звичайної	*121*
Горковенко В. Л.	Динаміка чисельності лучного метелика в умовах Полтавської області	*123*
Чуп О. В.	Деякі особливості змін чисельності популяцій корисних комах в агроценозах польових культур у Середньому Придніпров'ї	*126*
Грищук А. В.	Характер функціонально-структурних змін в печінці і нирках та їх роль в патогенезі диспепсії телят	*127*
Волошина О. В.	Відображення розрахунків з бюджетом на рахунках бухгалтерського обліку	*129*
Осовський О. А.	До питання управління розвитком АПК Житомирської області	*132*
Галич О. А.	Особливості попиту на продовольчі товари в Полтавській області	*136*
Долина Р. М.	Загальна характеристика та оцінка конкурентних позицій Новосанжарського споживчого товариства на регіональному ринку	*139*
	ОГЛЯДИ	
Чекалин Н.М.	Генетика устойчивости гороха к болезням	*143*
	РЕЦЕНЗІЇ	
Бакай С. С.	Цікаве та своєчасне видання	*149*
	ЮВІЛЕЇ	
Чекрізов І. О.	Почесному професору Полтавської державної аграрної академії І. П. Браженку – 70 років	*150*
Опара М. М.	Кандидату сільськогосподарських наук М. І. Грибу – 80 років	*151*
Опара М. М.	Заслуженому працівнику сільського господарства України П. С. Рубелю – 70 років	*152*
Нагаєвич В. М.	Члену-кореспонденту УААН М. Д. Березовському – 65 років	*153*

УДК 338.439.63
© 2002

*Галич О. А., аспірант **,
Полтавська державна аграрна академія

ОСОБЛИВОСТІ ПОПИТУ НА ПРОДОВОЛЬЧІ ТОВАРИ В ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Проаналізовано обсяги споживання продовольчих товарів в Полтавській області. Визначено основні особливості попиту на них, що переважно зумовлюються демографічними, фізіологічними чинниками та платоспроможністю населення.

В умовах ринкових відносин для досягнення поставленої мети в агробізнесі необхідно виробляти такий товар, який знайде безумовний попит і буде проданий з очікуваним прибутком. А тому кожний виробник сільськогосподарської продукції повинен починати свою діяльність з вивчення стану і структури попиту кінцевих споживачів продовольчих товарів. Раніше проблеми визначення структури виробництва не було, оскільки вона визначалась відповідними державними програмами і планами, а в сучасних умовах без детального дослідження попиту кінцевих споживачів не можливо розробити виробничу програму будь-якому виробнику продовольчих товарів.

Попит на продовольство значно відрізняється від попиту на промислові товари. Це пов'язано, перш за все, з тим, що фізіологічна потреба в продуктах харчування, або просто – потреба в їжі, відрізняється від багатьох інших потреб людини тим, що має бути задоволена безумовно, а задоволення її не може бути здійснено іншим способом. Разом з тим існують граничні обсяги споживання їжі, обумовлені, знову ж таки, фізіологічними потребами людського організму.

Вивчення попиту на продовольчі товари розпочинається зі встановлення тенденцій у споживанні основних продуктів харчування (*див. табл. 1*).

У 1990 – 2000 рр. в Полтавській області значно зменшилися обсяги споживання продуктів харчування на душу. Найбільш помітне зменшення відбулося у споживанні фруктів (70,6 %) та рибних продуктів (більше ніж у 2 рази). Споживання м'яса і м'ясопродуктів в 2000 р. було на рівні 36,4 кг на одного жителя області, що на 30,8 кг, або на 45,8 %, менше, ніж в 1990 р., споживання молока зменшилося на 41,2 %, яєць – на 32,8 %, цукру – на 27,8 %. Стабільнішим в досліджуваний період було споживання хліба і хлібних продуктів (зменшилось на 8 %). Середньостатистичний житель Полтавської області в 2000 р. спожив 126 кг картоплі – це на 16,7 % менше, ніж в 1990 р., але на 18,5 % більше, ніж в 1999. В останні три роки стала помітною тенденція до збільшення споживання яєць, рибних продуктів та олії.

Різке зменшення споживання населенням продуктів харчування скорочувало попит на сільськогосподарську продукцію, – це було наслідком катастрофічного зниження платоспроможності населення, зростання цін на продовольчі товари.

Аналізуючи попит на продовольство, необхідно також порівняти реальні рівні споживання продовольчих товарів з раціональними та мінімальними нормами харчування (*табл. 2*). Раціональні (оптимальні) норми харчування розробляються Українським науково-дослідним інститутом харчування, вони передбачають добову калорійність раціону людини 2928 ккал.

1. Динаміка споживання основних видів продуктів харчування в Полтавській області на душу населення за рік (кг)

Види продукції	Роки						Відхилення рівня 2000 р. від	
	1985	1990	1995	1998	1999	2000	1990	1999
М'ясо і м'ясопродукти в перерахунку на м'ясо	69,3	67,2	49,4	42,4	40,3	36,4	-30,8	-3,9
Молоко та молочні продукти в перерахунку на молоко	341,6	374,3	286,4	246,9	240,1	220,2	-154,1	-19,9
Яйця, *шт.*	235	238	165	141	150	160	-78	10
Риба і рибопродукти	20,3	17,9	4,1	5,6	7,4	8,0	-9,9	0,6
Цукор	48,9	54,4	35,9	34,1	31,1	39,3	-15,1	8,2
Олія	9,0	8,8	7,2	6,7	7,5	7,9	-0,9	0,4
Хлібні продукти	137,8	154,6	153,3	145,5	140,7	142,4	-12,2	1,7
Картопля	131,3	151,2	131,4	143,1	106,3	126,0	-25,2	19,7
Овочі і баштанні культури	133,9	109,9	140,4	139,8	125,0	129,1	19,2	4,1
Фрукти, ягоди, виноград	–	55,4	52,9	32,8	16,8	16,3	-39,1	-0,5

* *Керівник – доктор економічних наук, професор Рабштина В. М.*

2. Рівень споживання продовольчих товарів в Полтавській області на душу населення (кг/рік)

Види продукції	Раціональні норми харчування	Мінімальні норми харчування	В середньому в Україні в 2000 р.	в Полтавській області в 2000 р.	Рівень області в % до		
					раціональної норми	мінімальної норми	рівня України
М'ясо і м'ясопродукти	83	52	32	36,4	43,9	70,0	113,8
Молоко і молокопродукти	380	341	198	220,2	57,9	64,6	111,2
Яйця, шт.	290	231	163	160	55,2	69,3	98,1
Риба і рибопродукти	20	12	8	8	40,0	66,7	100
Цукор	38	32	34	39,3	103,4	122,8	115,6
Олія	13	8	9	7,9	60,8	98,8	87,8
Хлібні продукти	101	94	123	142,4	141,0	151,5	115,8
Картопля	124	96	133	126	101,6	131,3	94,7
Овочі і баштанні культури	161	105	101	129,1	80,2	122,9	127,8
Фрукти, ягоди, виноград	90	68	30	16,3	18,1	24,0	54,3

Норми мінімального продовольчого споживання, що визначають нижню межу необхідного надходження поживних речовин в організм людини, розраховуються на виконання Закону України "Про прожитковий мінімум" і затверджуються постановою Кабінету Міністрів. Мінімальний набір продуктів харчування формується спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері охорони здоров'я з використанням нормативів фізіологічної потреби організму людини в продуктах харчування, виходячи з їх хімічного складу та енергетичної цінності, з урахуванням рекомендацій Всесвітньої організації охорони здоров'я. У 2000 р. калорійність мінімального раціону харчування було затверджено на рівні 2520 ккал. на добу, з розподілом цієї норми за віковими групами.

В сучасних умовах, внаслідок різкого зменшення споживання основних життєвонеобхідних продуктів, харчування більшості населення України не збалансоване за кількістю білків, жирів та вуглеводів, замість білково-вітамінного склався, в основному, вуглеводний тип харчування. Якщо в 1990 р. енергетична цінність добового раціону середньостатистичного жителя країни становила 3597 ккал, то в 2000 р. цей показник знизився до 2560 ккал, або на 28,8 %. Калорійність раціону забезпечується шляхом надмірного споживання рослинних білків, які містяться в хлібних продуктах, і вуглеводів, які містять картопля і цукор. Так, в Полтавській області середньостатистичний житель споживав хлібних продуктів на 41 %, цукру – на 3,4 % і картоплі – на 1,6 % більше від раціональної норми, розробленої Науково-дослідним інститутом харчування. Щодо більшості продуктів харчування не забезпечується досягнення навіть мінімальної норми споживання. Особливо критична ситуація зі споживанням фруктів, ягід та винограду – джерел вітамінів, мінімальна потреба в яких задовольняється на 24 %, та продукції тваринництва, насамперед риби та м'яса – основних носіїв білків: в раціоні полтавців цієї продукції відповідно на 33,3 та 30 % менше мінімальних норм споживання.

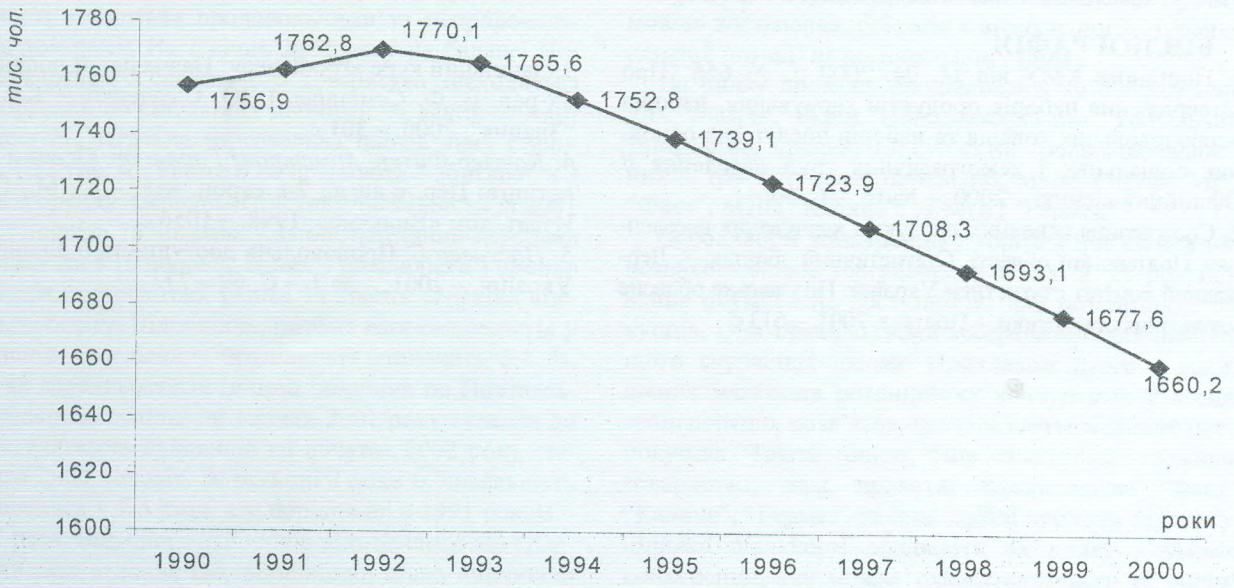

Рис. Динаміка чисельності населення Полтавської області

Попит населення на продукти харчування в цілому зумовлюється низкою чинників. Перша група їх включає суто демографічні та фізичні чинники. До них належить чисельність населення, від якої залежать обсяг попиту на продовольчі товари та їх споживання.

Як свідчать статистичні дані, чисельність населення Полтавської області має тенденцію до зменшення (*див. рис.*). Так, в 1990 р. вона становила 1756,9 тис. чол., а вже в 2000 р. – 1660,2 тис. чол., тобто скоротилася на 5,5 %. Основна з причин, що зумовили таку тенденцію, – перевищення смертності над народжуваністю. Якщо в 1990 р. показник природного скорочення населення (різниця між кількістю народжених і померлих на 1000 чол. наявного населення) дорівнював 2,6, то в 2000 р. він становив уже – 10,9.

До першої групи чинників, які впливають на рівень попиту на продовольство, слід також включити вікову структуру населення, фізіологічні потреби різних соціальних, професійних та етнічних груп людей у продуктах рослинного і тваринного походження, а також кліматично-географічні, національні, територіальні та історичні особливості.

Однак фізичні потреби в продуктах харчування не повністю віддзеркалюють реальний попит на продовольство, а свідчать лише про бажаний обсяг продуктового споживання. Реальний попит на продовольчі товари залежить не лише від фізичної потреби населення в них, а й від рівня платоспроможності.

Платоспроможність населення характеризується сумою грошових коштів, яку споживач може витратити на купівлю продуктів харчування. Протягом останніх років зниження реальних доходів більшості населення України та зростання цін призвели до значного спаду купівельної спроможності споживачів. Оскільки продовольчі товари є товарами першої необхідності, то населення змушене збільшити частку витрат на продовольство. За статистичними даними, у 1990 р. населення України витрачало на харчування в середньому 32,8 % сукупного річного доходу, у 2000 р. – вже 64,2 % (в Полтавській області в 1999 р. на харчування витрачалось 68,1 % сукупних витрат домогосподарств). Для порівняння: у США, як свідчать Ф. Котлер і П. Самуельсон, споживчі витрати на харчування становлять при різних рівнях доходу 15 – 22 %.

Попит на продукти харчування в необхідних обсягах та асортименті може бути реалізованим лише за умови, що населення має достатні для цього кошти. Реальні доходи різних груп населення не завжди відповідають обсягам фізичних потреб та цін на продукти харчування. Реальні доходи переважної більшості населення України не дозволяють забезпечити фізичну потребу в їжі на рівні норм харчування. В цих умовах попит чутливо реагує на зміну доходів. Водночас, існують граничні розміри споживання продуктів харчування; це означає, що у разі насичення ринку зростання доходів не викличе подальшого зростання попиту, а частка витрат на продовольство скорочується, що розширює можливість спрямування коштів на інші товари. Зі збільшенням доходів населення зростають його вимоги до якості, асортименту, упаковки продовольчих товарів.

Таким чином, попит на продовольчі товари характеризується такими основними особливостями:

- щоденність споживання: попит на продукти харчування є постійно, оскільки їжа необхідна кожному;
- споживання залежить від демографічних чинників: чисельності, складу населення за статтю, віком, видом занять;
- споживання залежить від рівня доходів населення – його купівельної спроможності;
- на специфіці споживання позначаються звички і національні особливості, кліматично-географічні умови;
- до продуктів харчування споживач ставить вимоги, перш за все, якості, свіжості, вмісту корисних речовин, асортименту продуктів їх взаємозамінності.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Постанова КМУ від 14. 04. 2000 р., № 656 "Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення // Офіційний вісник. – 2000. – № 16. – С. 97.

2. Споживання основних продуктів харчування населенням Полтавської області. Статистичний збірник. – Державний комітет статистики України. Полтавське обласне управління статистики. – Полтава, 2001. – 613 с.

3. Загальний курс агробізнесу: Навчальний посібник / За ред. В. Ф. Семенова, І. Ю. Сіваченко. – К.: Т-во "Знання", 2000. – 301 с.

4. *Котлер Филип, Армстронг Гарк и др.* Основы маркетинга: Пер. с англ., 2-е европ. изд. – К., М., СПб.: Издат. дом «Вильямс», 1998. – 1056 с.

5. *Пасхавер Б.* Продовольча доступність // Економіка України. – 2001. – № 7. – С. 69 – 77.